

81/1958

MUN
COBISS

011001997,31

godina
četvrt
1958
cenzor

polja

MUN, 63. — 1997

31

miroslav bertoša ua, ua za apstraktni ritam vremena

Skloni smo zaključivati: ako su intelektualci jedna, a primitivci druga obala, nije li moderna umjetnost most, koji ne leži ni na jednoj od njih. Most bez obala. Most, čija se težina oslanja samo na produkтивne stvaraoce i nekolikom stručnjaka. — Intelektualci i filistar — dva izdiferencirana i kontrastna pojma. Dvije obale, koje su nekada bile blize, ali se danas sve više udaljuju u nedogled. A savremena umjetnost? Pokušajmo li nju ukloniti u sklopu jedne i druge s donekle posredničkom funkcijom, postupak se gotovo ne isplati. Intelektualac ne označava više osobu-experta za svu područja ljudskih dostignuća; diferencijacija je izvršena i stvari idu svakim tokom. Biti intelektualac ne znači ništvo. Jer biti intelektualac-čimicar, znači biti daleko od umjetnosti upravo toliko, koliko je intelektualac-čimicar daleko od kemije. Svaki od njih često i sigurno stoji i upravlja svojom sanom, ali mora bespomoćno promatrati, kako rijkom ljudskih dostignuća plove oštale sante, koje su istina vidljive, ali je poniranje u njihovu bit nemoguce i neosvarivo.

2

Danas se pišu i štampaju knjige više nego ikada do sada, danas se čitaju knjige više nego ikada do sada, ali, više nego ikada do sada — knjige postaju rekvižit sve zankrunjenjeg kruga, koji ne zaostaje za apstraktnim ritmom vremena, već je sposoban da ga sledi i u njemu učestvuje. A oni, koji su u toj utrci pokrenuli, ili čak nisu ni pokušali da se utrknu, nedostatku ljeđnog modusa da dostignu to, što im izmice, zadovoljavaju svoj osjećaj — Novost nailazi na otpor, povrijednosti (ili možda taštine), da znata je konstatacija, koja se vuče

savremeno nazova apsurdnim; i neće propustiti nijednu priliku, da mu upute svoj sve gromoglasniji (jer i njih ima sve više): UAl, UAl! I bili smo svjedoči upravo frapantne scene, kada su petnaest hiljada revolucionarnih glasova ispunjavali akustični prostor puškog Amfiteatra, upućujući budni protest protiv Hladinove "Fantastične balade". Filistar je tražio svoj evidentni conexio remum et idearum, dosljedno ne godujući, čak i u času kada je autoritativni žiri donio odluku, da se djelo nagradi. Njemu će ostati nepoznat conditio sine qua non, da bi neko djelo bilo umjetnički dostignuće. Jer individual, koji u onoj zaglavajujući mistično-hallucinotonu obojenosti i funkcionalnosti zvukova i slika, kojima je Bošnjan Hladnik uputio svoj glas vrapajućeg u pustinje: "Pokažite mi čovjekar, nije uspio ubaviti ni tragicni i prijetoran u odgovoru, koji je slijedio, u bolje rečeno, u njemoguću igri ispitivanjem dječava tijela i paudine, te dekompoziciji čovjeka, koju je u stilu zdanice macabre-ae slično izrazio i Vasko Popa u svojim "gramama:

*sjedni odgrizu drugima
Ruku ili nogu ili bilo ita...**...i Ova igra drugo traje...**...i Niko se ne odmaras...*

— individual, koji nema moć tako da se spoznaje nije čovjek sadarićice i njegovo egzistiranje u našem vremenu i prostoru, bojim se da je sveđeno na vegetiranje.

5

Novost nailazi na otpor, po-

vrijednosti (ili možda taštine), da se spoznaje nije čovjek sadarićice i njegovo egzistiranje u našem vremenu i prostoru, bojim se da je sveđeno na vegetiranje.

5

Novost nailazi na otpor, po-

vrijednosti (ili možda taštine), da znata je konstatacija, koja se vuče

/ nastavak na 4 strani/

mesečnik za kulturu i umetnost - novi sad

MUN, 63. — 1997

~~do 2000~~

II KONKURS "POLJA" U ČAST DANA MLADOSTI

Redakcija mesečnika za kulturu i umetnost "POLJA" raspisuje konkurs za ESEJ sa tematikom iz svih oblasti kulture, umetnosti i društvenih nauka.

Konkurs se raspisuje u materijalnu podriku Pokrajinskog komiteta Narodne omladine Srbije za Vojvodinu sa sledećim nagradama:

JEDNA PRVA NAGRADA: 25000 DINARA

JEDNA DRUGA NAGRADA: 15000 DINARA

JEDNA TREĆA NAGRADA: 10000 DINARA

Konkurs je anoniman. Radove treba dostaviti u dva kvaliteta primera bez žirje. Autorstvo će se dokazivati upoređivanjem primeraka sa konkursa i jednog primeraka autora.

Duzina eseja: do 8 kucanih strana sa proredom. Primenjeno radova se zaključuje sa 10 junom 1958. godine.

Rezultati konkursa biće objavljeni u "MLADOSTI" i "POLJU" i dnevnim stampi.

Radove treba stati na adresu: Redakcija "POLJA", Novi Sad, Maksima Gorkog 20/1.

Ziri konkursa je: Redakcija mesečnika za kulturu i umetnost "POLJA".

vera milanović

u potrazi za sobom

O problemu mladih može se danas govoriti samo u prvom liniju. Problem kao takav i ne postoji. To su briđovi vremena koji najviše pogodaju omladinu, normalno, kao najosjetljiviji deo svakog društva. I tu bismo mogli da prekinemo, ali...

Zemlja je ova prepuna i razudljiva. Ne zanemrite ako se nemoći da pronadome ostro, dignemo sa strahovitim tempom stoljeća, i Michel Manil rezignirano uzvukuje: »Ja sam pjesnik, kao što je neko ubojica: u nužnoj obrani, a u Viljem Tenesi: »Pisanje je za mene medicinska terapija, ono me oslobljava vlastite unutarnje napetosti. I ima još mnogih, koji nisu to posebno

/ nastavak na 4 strani/

uzmišljaju novu stranu sveta
da usmeri svoj let.

Svojih se želje često plasiraju, drže ih u ruci. I tobobjaju rezervisanost, pasivnost, onakalitati odnos prema svemu što sebe nastaju iz tog straha. Hermetizovanje zbijanje duha s pravom izaziva nedoumnicu, kao posledici nemoći da se prodre u tajne kule mladih, košmarinog duha.

Oscdmemo da su zadaći danas na

nama i ne ulazimo u mogućnost

njihovih ispunjenja. Tu smo vrlo osećljivi i prekidamo diskusiju sa superiornim stavom neulaganja u problem.

A glosno mislimo: Imo li sve to smisla? Diskutujemo o svemu.

Ponekad i nekorivo (ili bar tako naizgled), rušimo svojom logikom

(nožda po inerciji) bez stvarne želje da bilo ita strušimo ne bi li nešto novo podigli.

Sve nam je todaleko, malo važno, uzgredno. Stoga smo orientirani na sopstvenu ličnost.

Nakli su vratovi stegnuti i ka-

nedoglednom.

Nema formi koje nas zadovoljavaju da bismo ih sebe privođili,

da bi one bile nesvesni pokreti na- Ših ambicija.

Među verovanjima

svim etikama sveta, svim običajima

življenja ne nalazimo ono što nama treba.

Ostao je čovek sam i ogoljen,

čovek u nama i ljudi oko nas

treba upostaviti veze, treba se na- řeći način ukloniti, a da to uklanjanje,

obavezno želimo, ne bude jalo, naprotiv, da bude to zapuštena kre- acija, jedno originalno ostančenje.

Nikakve recepte življenja koji se a-

utomatski radanjem počinju da u-

/ nastavak na 5 strani/

pražnjavaju. Jer nismo se oslobođili još onog straga: »Ako imam svoje mestance kao lekar, kao inženjer, kao učitelj, kao činovnik, drugi me se nista ne tiče. Naše raspolaženje je delimično rezultat gdeženja na takvu psihologiju kakvu i danas na- lazimo u ljudima s kojima smo prisiljeni da živimo. I sada problem: kako se ogenjati? a onda velika za- bilda mladića: taj, pa u cilju isti- na ne bavimo se mnogim vistinama kojima, kažu, trebalo bi da se bavimo, već danima ležimo buljeći u plafon ili oprćavamo grad (uvečavajući gázru po travnjaku) i iz- mišljamo, izmišljamo... Ipak nije baš tragicno ako se izgubi malo više para i vremena na nešto (taliko toga oduševljenja, a verujemo da je korisno).

I tako kad već ne znate kuda ćete sa sobom snopštavljati vama po- hiljaci put da vi treba da budeste ostarvacne snova, nagrada onima što su ginali s mlijekom o vama u poslednjem času. I kako vi podnosite taj teret? Frvo se bolno smešite, onda vas hvata grčevit, simpatični smeh koji se prevara u urljanje, inju- žasnje urljanje od kakvog se ci- vilizovanog čovjek našeg vremena zgržava. Ukoliko je urljanje u sebi, ograničeno telesnošću vašeg bica, utoliko je opasnije. Pa mi ne- mamo inkurzivu godinu, osovjene st- re staracke vedrine da bismo na sve gledali smirenim, blagim odincima kao na neumitnost, kao na večiti rasko- rak koji se odrižava ravnopravu. Ce- sto nas napadaju bezrazložno a bra- ne nas samo, gde ne bi trebalos. Mnogi elakci koji sablažnjavaju zdrav- razumiske trezvenjake nisu opasni kao toliki drugi vidovi ispoljavanja te iste mladosti, same mnogo ogav- niju, mnogo više ne nasi, ali koji ni- su tako bučni i ne uznemiravaju jav- nost. Šta da kažemo o onoj koloni mladih koja polako, leno tapka stariji stazama svojih tihih otaca, slobodni ljudi koji se brinu za sebe. Ne bismo se baš izmenadili ako bi nam ih neko postavio za primer. Ta kolona mladih mrtvaca, zadovoljna bed-

/ nastavak na 5 strani/

likovna

umetnost

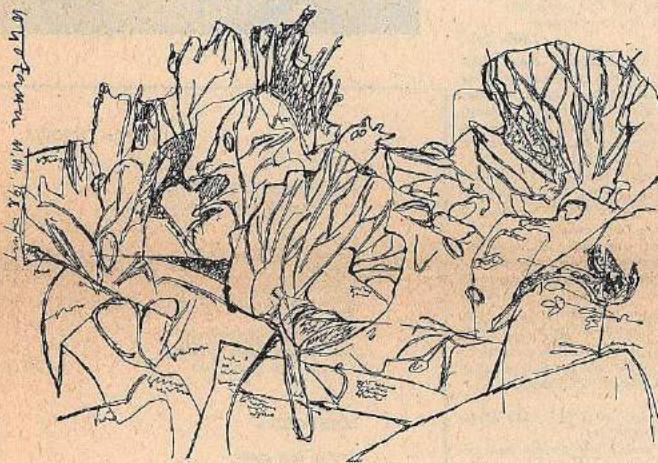
stojan Ćelić

zov prirode

Crtci ovde reproducovani predstavljaju izbor iz većeg broja crteža nastalih između 1953 i 1957 godine. Prema tome oni ne prestavljaju celnu po nameri, nisu predviđani za bilo kakvu posebnu izložbu niti su priznati kontinuirano jedan iz drugih. Ukoliko postoji veza više je u suštinskom shvaćanju stvari nego u spoljnim karakteristikama.

Već nekoliko godina izuzetno me privlači draž žudnog kretanja u svestru biljaka, mogućnosti u prepletima,

da jedanput zadržana stvar u svesti i oku neće više nikad dobiti potpunu potrodu. U svetlostima i sjenama pod zračenjima na koja smo navikli i koja mi stvaramo svet se kreće u čudnoj igri, on je delo s beskončnom mogućnostima, darežljiv kad nam otvara sebe za male krade od kojih mi stvaramo dela. Nitam siguran da će prestati uopšte reakciju na taj zov prirode i u onom času kada apstraktne gradiće poređe svih eksperimenta koje

nesvakidašnji ritam i život koji je moguće zadžati na hartsiji upornim praćenjem. Svetovi se otvaraju tako i pored ozbiljnijih napora još nije potpuno dokućen smisao igre zakočen u služljostima u svetu rastinja za čim je vekovima traga istok, strpljivo i plemenito, a što je Zapad primio kao problem žrtvujuci mu sve svoje intelektualne sposobnosti. Ono što priroda pruža našem oku, zavarujući nas nadom da možemo u godinama i menama godina otkriti uvek ponovo, promenljivo je do te mere da možemo biti sigurni

da predmet i svojina svih. Jer baš na visokom stupnju ljudake svesti javlja se potreba da se sa visokim intelektualnim sposobnostima prođe do neposrednosti i lepote oblike stvorenenog u prirodi. Ne kaširačno, nego kao opravljanje napora koji su učinjeni jurišem u nebo.

Biljke na ovim crtežima crtanе su u toku putovanja po Srbiji što nema neku presudu važnosti u trenutku kad ih treba usvojiti ili odbaciti. Drago mi je što danas kad rasmatram linije gradnje pojedinih svojih slika mogu otkriti da toj za-

budem pravio ostati nastojanje da za sebe ponova rasčlanim problemima sa kojima sam se susretao u toku protičnih godina.

Ideje koje su nastajale na osnovu ovih crteža u domenu forme isto su neke stvari koje sam radio u poslednje dve godine i koje radim trenutno presudan značaj. Nekoliko crteža, uglavnom predeli sa beleškama za kasniji rad precišćeni su maksimálno u kontaktu sa objektom i na slikama koje sam prema njima pravio nema bitnih izmena.

ua, ua za apstraktni ritam vremena

Na seckav sa 1 strane/
rekli, ali su zato djelom pokazali.
I T. S. Eliot je u jednoj svojoj
pjesmi uperlo kopile intelekta u taj
problem, stavši joj činiski naslov:
„Ljubavna pjesma Alfreda J. Prufrocka“:

„Vremena bit će, vremena bit će;
Za umorstva i za djela
Za krznamja, odlicivanja nova
I za sto snova i opozova...“

Nasi je vijek zasigurno najanalitički od svih do sada, a to će u oči svatko, što je u stanju da s jednakom predornošću promatra go-

lu stvarnost ili golu viziju, kao i — gola koljena pin-up-girla sa širokim ekranom.

5

Krivo je suditi da moderna umjetnost luta. Ona savsim sigurno ide svojim tokom i оформљuje svoju fizionomiju. Postoje dvije zabave:

a) Eksperiment je ipak samo eksperiment i kao takovog ga treba i shvatiti. On je sluga umjetnosti, on potpomaže umjetnički proces i u njezinu učestvuje, ali on nije ono bilo i definitivno, i zato je galama, koja se oko njega diže — ponajviše suvišna.

b) Šarlantani nikada ne dolaze u obzir! Njih je zaista uvijek bilo, i bilo će, ali ne samo u umjetnosti. Jer postoje i šarlantani doktori, kemici, i profesozi. Primitivac će tvrditi da je Pikaso šarlantan, iako je on klasic, iščet će to u najskorije vrijeme bini. Okrivljuju ga za njegov metod, što je najobičniji ignoratio elenchi. Oni koji su g. 1901 vidjeli njegove platne: „La buveuse d'absinthe“, „Vieille femme“, g. 1905 — „La Vieille femme“, ili „Le vieux guitariste“, „Le repas de l'aveugle“ i slično; oni koji su kao savremenici gledali njegov ciklus o porodici Arlequina, ili

Dragan KOLUNDŽIJA

PUSTINJE

MEDU ZVEZDAMA

pitanje oblaka.

Šta sam ja ovako ostavljen

U dugu isplakivan kamen.

Primoran da ležim go nož uz tu ružu,

Primoran da strajnjim kod žene,

Koju su ljubila stabla,

Koju su milovale poljske ptice.

Šta sam: prelijana munja ili grm seva?

Predab pred aprilom, ili noć

Prelazbeni preko mog pokutog tela?

Polijska u traci, ili svuda vodenog bilja?

Šta sam, recite mi o, vi bete vodičevke moje.

odgovor:

Šta znamo: možda si sanjani doživ

Pre pupljenja bašt.

Možda si samo prozor sa munjom

Pod glavom umesto brda.

Možda si radost zaboravljenje žene

Između dva sunca, između dva grozda.

Šta znamo: možda si levi pupoljak

Na vrhu naših osnivnih dojk.

Pogled gornjeg plamena.

Možda si dvoje bude, cvet razbišak.

Krik lume, let kisine kapljice, možda si.

Iz zlatnog predela

Iz zlatnog predela kad se pojavi Ana

Puma šarenih sunaca, puna živara,

Dolaze zveri, skupljaju se neba

I stvari dobijaju ruke, živa u potju oči.

Iz zlatnog predela kad se pojavi Ana,

Pretvarana se u pustinju, ležim medu

Zvezdama, Trgao granama prsti, palim

Pticama vratove. I onda nestajem pomalo

Pod glam sprijenos neba

Prijatljiji me traze, sestre platu.

Iz zlatnog predela kad izlazi Ana,

Ia biv najradije u srce lumske mahovine

I samo biv onda krinovo cveće ljubio u dlan.

nadasve precisan i realističan, a ipak dubok i doživljen portret Gertrude Stein — plata njegove stručnjacis i »plaves« periode, zacijelo nisu ni pomisljili da ga okrene tim negatorskim epitetom. Plikas je umjetnik, vječito mlad u traženju i prodalaženju, u prelazu iz perioda u periodu.

Gojina »Svaja desmusa«, nije isto što i Modiglijeva »Femme nue sur un coussin«, niti Matisov »Akt« — moramo očekivati, da će avantgaristički umjetnik — novator, kakav je Pikaso, isti motiv donijeti drugim načinom. To, dakle, isključuje mogućnost zaključivanja o genijalnosti jednog i šarlantanskog drugog, jer Pikaso nam je pokazao svoj svijet, a prostorna riječenja, koja pri tome otkriva, utkana su u hipermoderne građevine svijeta. Umjerost je dakle utilitarna, apstraktno prelazi u konkretno.

Nesto se, dakle, ipak događa! Nekakav sadržaj ipak postoji! Umjerost — znati rad. Savladati je pronadjeni i udubiti se u još neotkriven. Tada će ona postati skudenje, koje nas obavija poput atmosfere, a da je ne vidimo (Bodler), a »sva draž modi će se osjetiti u njezinoj nezavisnosti i privremenoj nerazumljivosti (Anri Mišo).

Apstraktna umjetnost prelazi davanje sve granice i udomačuje se u gotovo svim ženljima, pa je već i po tome vjerni izraz i jedno lice XX stoljeća.

Minja umjetnosti nije da ona bude zabava, a to, što je u nekim slučajevima ipak samo zabava i ništa više, ustupaje je filistru, koji će uvjek upucivati svoj dobrodrušni aplaus jednoj »Vesni IIa, kao što ga je upucivao »Vesni Ia, i kao što će to činiti i s »Vesnom IIIa, kada se pojavi.

Dvije paralele: »umjetnost lijeplih nogu i umjetnost inspiracije — dva su tabora, koja će nesumnjivo modi egzistirati posve samostalno i odvojeno, nezgoda je samo u tome, što će netko htjeti, da ih komparira, ili će da traži jedno u drugom, i time izazvati ogromnu zbrku.

Miroslav BERTOŠA